

تولید و حفاظت اسناد در جامعه محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن

مینورو تاکاهاشی

ترجمه: نائوفومی آبه و امید رضائی

چکیده

روند تغییر از قرون وسطی، زمانی که سنت شفاهی رواج داشت، تا بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن [۱۶۰۰-۱۸۶۸ م.]، که همه چیز مبتنی بر اسناد بود، حاکی از این است که این جامعه وارد مرحله طرز انتقال مستندات و ثبت آن شده است. شیوه حکومت‌گری در بدو شکوفایی عصر مدرن، که به‌عنوان مدیریت بر پایه اسناد از آن یاد می‌شود، بر اساس سواد جامعه محلی بود، همچنان که، این جامعه برای استناد و مراجعات بعدی لازم می‌دید که از اسناد نگه‌داری کند. در ابتدای قرن نوزدهم میلادی به‌خاطر توسعه و رواج مراکز آموزشی و مکتب‌خانه‌های سنتی، روزبه‌روز تعداد باسوادان افزایش می‌یافت. پیامد افزایش فرصت‌های نوشتاری که برآمده از توسعه مبادلات تجاری بود، به این تحولات دامن زد. این عوامل سبب شد که جامعه مبتنی بر اسناد توسعه پیدا کند و نیز تعداد اسنادی که نیازمند حفاظت و نگه‌داری بودند، افزایش یابد.

این مقاله با توجه به ویژگی بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن و مدیریت بر پایه اسناد، «حکومت مبتنی بر اسناد» و «ساختار جامعه محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن، و موضوع نگه‌داری اسناد» را بررسی کرده است.

کلیدواژه‌ها

عصر مدرن ژاپن؛ سنت شفاهی؛ انتقال مستندات؛ عصر مدرن؛ نگه‌داری اسناد.

تولید و حفاظت اسناد در جامعه محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن

مینورو تاکاهاشی^۱ | ترجمه: نائوفومی آبه^۲ و امید رضائی^۳

مقدمه

این مقاله بررسی جامعی است درباره تاریخ حفاظت و نگهداری اسناد با تمرکز بر منطقه‌ای از ولایت هیتاچی ککو شینتارو^۴، شهر اُشیکو^۵ امروزی از توابع استان ایباراگی^۶، که خود متکی بر مقالاتی است که نگارنده پیش از این در این باره نوشته بود^۷.

می‌توان گفت که بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن زمان اسناد و قبالات بوده است (Tsukamoto, 1992). جامعه قرون وسطی که عصر سنت شفاهی بود، وارد مرحله نیاز ضروری به اسناد شد. عناوین^۸، «کوچی گاکی»^۹ به معنی نوشته افواهی (گفتاری)، «شتادایی»^{۱۰} به معنی ارزش زبان و «کوجوگاکی»^{۱۱} به معنی اقرار کتبی در اسناد بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن، تداوم همان سنت شفاهی بود. روند تحول شفاهی به اسناد، حاکی از این است که این جامعه وارد مرحله قاعده انتقال مستندات و ثبت آن شده است.

با سکونت شوگون و حکام محلی در شهرها، مدیریت بر پایه اسناد امکان پذیر بود. زیرا در روستاها کسانی بودند که سواد داشتند. کارکرد اولیه اسناد، انتقال پیام و هم‌زمان به‌عنوان مستندات، جهت مراجعات بعدی بود.

چون رعایا قادر نبودند تا اسناد مربوط به عوارضات دیوانی و خدمات اجباری را بخوانند و یا بی‌خبر می‌ماندند، مباشرین روستا به بهانه نظر حاکم به آن‌ها احجاف می‌کردند. بنابراین، اگر رعایا سواد نمی‌داشتند و فرصت خواندن اسناد هم پیدا نمی‌کردند، امکان داشت به‌شدت

۱. این مقاله ترجمه‌ای است از متن

ژاپنی:

Takahashi, Minoru: "Kinsei chiikishakai ni okeru monjo no sakusei to kanri" (Creation and Management of Documents in Community in the Early Modern Ages), *Kokubungakukenkkyu shiryokan kiyu archives kenkyuhen (The Bulletin of The National Institute of Japanese Literature Archival Studies)*, vol.8, March 2012: 1-16.

۲. دکترای تاریخ ایران. استادیار، دانشگاه توکیو.

Utsusemi1977@gmail.com

۳. کارشناس ارشد تاریخ. کارشناس پژوهشی معاونت حقوقی اوقافی و امور مجلس، سازمان اوقاف و امور خیریه، تهران.

rezaiomid@gmail.com

4.Hitachi-koku Shintaro

5.Ushiku

6.Ibaragi

۷. این مقاله بر اساس مقالات نگارنده

سابق زیر نوشته شده است:

Takahashi 1996; The National Institute of Japanese Literature Archives Studies (ed.) 2009

8.Hashiragaki

9.Kuchigaki

10.Shitadai

11.Kojogaki

امحققان امروزه بر حسب دوره حکومتی، یک دوره را اسم گذاری می‌کنند، همانند «دوره او» که برابر مدت حکومت خاندان توکوگاوا است، خاندانی که از در سال‌های ۱۶۰۰الی ۱۸۶۸ حکومتشان ادامه داشت، مثل دوره صفویه یا قاجاریه در ایران که به اسم یک خاندان اشاره دارد. بعلاوه، در ژاپن از اواسط قرن هفتم میلادی، با تقلید از امپراطوری چین، اسم گذاری سال شمار شروع شد. اسم یک دوره بر اساس دوره یک امپراطور نبود بلکه هر از گاهی به خاطر حوادثی از قبیل زلزله شدید یا واگیر شدن وبا اسم سال را تغییر می‌دادند بدین امید که اسم دوره برای حکومت خوش‌یمن گردد. این اسم مثل دوره کان‌ئی، دوره تمپو، دوره کان‌سئی، دوره شوتوکو، هوریکي، دوره بونسئی، دوره می‌وا. اما بعد از اصلاحات میجی، مدت امپراتوری هر امپراتوری اسم دوره شد، همانند میجی، و شووا.

2. Terakoya
3. Mura iriyocho
4. Han

خسارت ببینند (Takahashi, 1996). در سال بیست‌ویکم کان‌ئی^۱ (۱۶۴۴م.) بود که حکومت مرکزی به نایبان محلی دستور داد که رعایا نیز باید اسناد و مدارک عوارضات دیوانی و خدمات اجباری را ملاحظه و معاینه کنند. این دستور یا دیگر اعلامیه‌های حکومتی آشکار می‌سازد که رعایا را در مجموع باسواد می‌دانست. اسناد و مدارک عوارضات دیوانی و خدمات اجباری در اصل، برای رعایا قابل‌رؤیت بوده‌اند، هرچند در عمل مقدار آن مشخص نیست.

بعد از شروع قرن نوزدهم میلادی بود که مراکز آموزش موسوم به «تراکویا»^۲ گسترش یافت و بر میزان باسوادان بیش از پیش افزوده شد. پیامد افزایش فرصت‌های نوشتاری که برآمده از توسعه مبادلات تجاری بود، به این تحولات دامن زد. این عوامل سبب شد که جامعه مبتنی بر اسناد، توسعه پیدا کند.

نگهداری اسناد مربوط به عوارضات دیوانی اگر فقط به‌عنوان مستندات پرداخت بود، تا چندین سال کافی بود. با وجود این، از آن‌ها برای مدت مدیدی حفاظت می‌شد. علت آن بود تا در صورت وضع توقعات دیگر بر اساس سوابق بتوانند از حقوق خود دفاع کنند. علاوه‌براین، می‌دانیم که رعایا برای حل منازعاتی که با همسایگان خود داشته‌اند توانسته‌اند از این اسناد استفاده کنند. البته باید از «سند سؤال و جواب» همان منازعه برای منازعه احتمالی بعدی نگه‌داری می‌شد.

به‌خاطر افزایش باسوادان و نیاز به اداره‌کردن رعایا، تعداد اسنادی که ضرورت داشت نگه‌داری شود، زیاد شدند. «موراایرییوچو»^۳ که دفتر ثبت مخارج مشترک رعایا بود، بعد از بازرسی مستندی شد مبنی بر اینکه مباشرین در امور مربوط، دخل و تصرف و کوتاهی نکرده‌اند. بنابراین، در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن اهمیت مستندات افزایش یافت. تعداد زیادی از اسناد به‌عنوان مستندات مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن که به زمان طرح دعوا شهرت دارد دعوای گوناگون مطرح بود (Kimura, 1975). در این دوره هیچ روستایی وجود نداشت که بی‌دعوا باشد. برای دعوا، اسنادی مانند عریضه، مستند و شهادت کتبی لازم بود. بنابراین، از طریق تجربه مستقیم و غیرمستقیم دعوا، رعایا یاد گرفتند برای دعوا چه نوع سندی می‌تواند لازم و نتیجه‌بخش باشد. این نکته در نگه‌داری اسناد بسیار مؤثر بود.

تشکیلات گسترده دیوانی «هان»^۴ به معنی ولایت تحت‌نظر حاکم محلی، بخش‌های گوناگون داشت. مجموعه اسناد و مدارکی که در هر «هان» تولید و یا ثبت شده است، تشکیلات درونی هر هان را منعکس می‌کند. بنابراین، آشکار ساختن نظام درونی کل مجموعه اسناد، بدون فهم درست همان اسناد امکان‌پذیر نخواهد بود. گرچه با این کار سابقه مخازن حفظ و نگه‌داری مجموعه‌های اسناد و مدارک نیز روشن خواهد شد. برای درک این نوع نظام

درونی، اسناد و مدارک تحقیقاتی در مورد سابقه حفظ و نگهداری اسناد انجام شده است.^۱ این مطالعات از حیث تاریخی، وضعیت و محیطی که اسناد و مدارک به سبب آن تا امروز باقی مانده‌اند، شیوه و محل و نظام نگهداری اسناد را آشکار ساخته‌اند که خود یکی از مهم‌ترین کارهای «آرشیوشناسی»^۲ است.

این مقاله با توجه به همان ویژگی‌های مذکور جامعه بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن و مدیریت بر پایه اسناد، «حکومت مبتنی بر اسناد» و «ساختار جامعه محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن ژاپن، و موضوع نگهداری اسناد» را بررسی می‌کند.

به‌علاوه، خود پاسخی به انتقاد و نظر اخیر آقای کوئیچی واتانابه (Watanabe, 2000) بر مقاله نگارنده (Takahashi, 1996) است.^۳ از نظر ایشان، نگارنده بیش از حد به دنبال پیدا کردن منشاء نظام آرشیو امروزی متمرکز است.

۱- حکومت مبتنی بر اسناد و مدیریت بر پایه اسناد

۱-۱ نگاه داری و حفظ دائمی اسناد

در آخر ماه هفتم سال سوم تمپو^۴ (برابر با سال ۱۸۳۲ م.) در روستای کامی‌اوتا، شهر اوشیکوی امروزی از توابع استان ایباراگی و سایر روستاهای ولایت هیتاچی که تحت سیطره شوگون بود، هیاشی کینگورو^۵ به نیابت از شوگون اطلاعیه‌ای مبنی بر انتصاب خود به‌جای نایب سابق و تفویض دارالحکومه به وی در روز بیست و هشتم همان ماه صادر کرد. به‌علاوه، دستور داد که رعایا اسناد مربوط به عوارضات دیوانی بیست سال قبل و دفتر حاوی سواد اسناد مربوط به پرداخت عوارضات ده سال قبل، دفتر ثبت دخل و خرج روستا، نقشه روستا و پروانه سلاح گرم را تا چهارم ماه هشتم به دارالحکومه تحویل دهند (Ibaragi-ken Ushiku-shi Kamiota, 1996). (Aoyama Hideo ke monjo, No. II-11-2-1).

بر پایه این حکم روستای کامی‌اوتا به‌طور حتم از اسناد مربوط برای ارائه اسناد در مواقع لزوم حفاظت و نگهداری می‌کرده است. در حقیقت در دوره ادو^۶ (سال‌های ۱۶۰۰-۱۸۶۸ م.) همه روستاها نیازهایی از این قبیل داشته‌اند، از جمله برای اثبات حقوق و دعاوی خویش که سبب می‌شده از اسناد و مدارک به‌طور دائمی حفاظت و نگهداری کنند؛ به‌طور مثال اسناد مربوط به عوارضات دیوانی که همان سال پرداخت می‌شد و بعد از تحویل و دریافت اسناد مربوط در اصل، دیگر لازم نبود که به آن‌ها مراجعه شود، امکان داشت امحا شوند. طبق قاعده، رعایا حداکثر می‌بایست برای مدت معینی اسناد را حفظ می‌کردند اما آن‌ها به‌طور معمول با دقت زیاد اسناد را برای همیشه نگهداری می‌کردند تا اگر در زمانی نامشخص عوارضات افزایش می‌یافت بتوانند نسبت به آن اعتراض کرده و نسبت به کاهش آن اقدام کنند. بنابراین هدف رعایا از این کار، دفاع از حقوق و منافع‌شان بوده است (Ofuji, 1991).

۱. در مورد پیشینه تاریخ حفاظت و نگهداری اسناد به منبع زیر مراجعه شود: Takahashi 1996; Hosaka 2003; Tomiyoshi 2008; Mitsuno et al, 2008

2. Archives gaku

۳. انتقاد واتانابه این است که مطالعات

نگارنده بیش از حد به دنبال منشاء

سیستم آرشیو امروزی است. نظامی که

شامل مراحل سه‌گانه سند جاری (در

حال استفاده در اداره مربوط)، سند

نیمه‌جاری (بایگانی‌شده) و در نهایت

راکد (آرشیو کردن) است. با توجه به

نظر محققان حوزه تاریخ که هم برای

شکل اولیه موضوع و هم برای تغییر

شکل آن در طی زمان اهمیت قائل‌اند

پذیرفتن نظر نگارنده آسان نخواهد بود.

انتقاد آقای واتانابه این است که اسناد

مربوط به هر روستا دو دسته‌اند: یکی،

اسناد مربوط به اداره کردن خود روستا؛

دیگری، اسناد مربوط به اثبات هویت

آن روستا. نگهداری این دو نوع سند را

باید جدای از هم در نظر گرفت. اما نیاز

است که تحقیق شود که این دو دسته

اسناد چطور با هم ارتباط داشته‌اند؟

به (Watanabe, 1997) مراجعه شود.

بطوری که آقای کازوتوشی تومیوشی

گفته‌اند، «تاریخ نگهداری اسناد از نگاه

آرشیوشناسی» و «تاریخ نگهداری اسناد

از نگاه آداب و رسوم و منشاء‌یابی» باید

با هم تلفیق شوند (Tomiyoshi ۲۰۰۸).

اما اسناد مربوط به اثبات هویت را در

همه روستاها نمی‌توان به‌دست آورد. در

مطالعات راجع به تاریخ نگهداری اسناد

از نگاه آرشیوشناسی این دو حوزه را باید

با هم تلفیق کنیم. لذا بهتر است از عنوان

«تاریخ نگهداری اسناد از نگاه ساختار

سیستمی» استفاده کنیم.

4. Tempo

5. Kamiota-mura

6. Hayashi Kingoro

7. Edo

در واقع در میان اسناد روستاها، اسناد مربوط به مسائل دیوانی زیاد است چون «حکومت مبتنی بر اسناد» یعنی مدیریت بر پایه اسناد سبب می‌شد تا این اسناد تولید شود. برخی محققان می‌گویند از این‌رو، جامعه در دوره ادو به‌خوبی تحت سیطره حکومت بوده است. ولی این صرفاً نظریه‌ای بیش نیست. اسناد و مدارک گوناگون مثل همان اسناد عوارضات بعد از کارکرد اولیه‌ای که برای حکومت داشتند، مدتی مدید در همان روستا محفوظ می‌ماند تا دوباره به‌عنوان مستندی برای دفاع از حقوق و زندگی توسط خود رعایا مورد استناد قرار گیرند. این «تضمینی مبتنی بر اسناد» است.

۱-۲ حکومت مبتنی بر اسناد

بنا به گزارش «تمپوکيوچو»^۱ که مربوط به وضعیت روستاهای کل ممالک است، در دهه ۱۸۳۰م. شصت و سه هزار و پانصد و اندی روستا (در حدود روستاهای امروز) وجود داشته است. این روستاها منطقه به منطقه و یا روستا به روستا فرق دارند ولی میانگین محصول یک روستا، سیصد الی پانصد کُکو^۲ و تعداد خانه‌ها چهل الی شصت باب بوده است. در دوره ادو، رعایا را بر حسب واحد روستا زندگی و تولیدات محاسبه می‌کرده‌اند.

با دقت در جزئیات این روستاها متوجه می‌شویم که این روستاها همگی در یک سطح نبوده‌اند بلکه از حیث طبقات اجتماعی و سطح درآمد متفاوت بوده‌اند. البته در این روستاها به ندرت رعایایی ثروتمند با سطح زیرکشت بیشتر، خانواده فرعی، و خدمه زن و مرد هم وجود داشته‌اند. این رعایایی متمول بر اساس طبقات، «اوتونهایاکوشو»^۳ نامیده می‌شدند و از نظر اقتصادی به‌عنوان «شخص نجیب» به شمار می‌رفته‌اند. ایشان هم از نظر اقتصادی و هم از نظر طبقاتی در رأس هرم جامعه روستایی قرار داشتند. حکومت به‌واسطه آن‌ها بود که امور مربوط به اخذ عوارضات عمومی و اداره کردن رعایا را دنبال می‌کرد، این در حالی بود که رعایا خود بر یکدیگر نظارت داشتند. بنابراین یک نظام اداری داخلی روستایی مبتنی بر چنین نظارتی تشکیل شده بود تا «روستا» به‌عنوان یک «واحد حکومتی» عمل کند. در نتیجه هرچند حاکم به سبب قاعده دور نگه‌داشتن نظامیان از روستاها در آن‌جا حضور دائمی نداشت، می‌توانست از دور رعایا را زیر نظر بگیرد. این نظام، مبتنی بر نظارت حاکم بر رعایا از راه دور بود.

روستا در دوره ادو موظف بود خود نسبت به پرداخت عوارضات و خدمات گوناگون به‌طور کلی اقدام کند. اداره این نوع روستاها به نوعی «خودگردان» محسوب می‌شد. بنابراین روستاها سند موردنیاز خود را تولید، صادر و هم‌زمان، حفاظت و نگهداری می‌کردند. حاکم که خود شهرنشین بود به‌طور معمول، با روستا از طریق مکاتبه ارتباط داشت. روستای «کامی‌اوتا»^۴ مزبور بخشی از اراضی شوگون بود که ناپیش مستقیماً بر آن روستا حکومت داشت. از آنجا که دارالحکومه

1. Tempokyocho
۲. Koku. ککوی ژاپن حدوداً ۱۸۰ لیتر است و معمولاً به میزان محصول برنج استفاده می‌شود. [مترجم]
3. Otonahyakusho

نایب در «ادو» بود در مواقع ضروری آن‌ها از طریق اسناد و مکاتبات با هم در ارتباط بودند. بنابراین، بنا بر «سیاست تکلیفی رعایا در صورت عدم حضور حاکم»، حاکم مجاز نبود مستقیماً نظر خود را بر رعایا اعمال نماید لذا در مواقع ضروری از طریق وصول و ارسال اسناد نظرات خود را اعمال می‌کرد، رعایا نیز هم. آن‌ها برای ارائه نظرات خود به حاکم می‌بایست از سند استفاده می‌کردند. در نتیجه این سیاست، حکومت، حکومتی مبتنی بر اسناد بود که در آن اسناد اهمیت زیادی داشتند. حکومت شوگون موظف کرد در کل کشور، اسناد با خط «اییه ریو»^۱ نگاشته شوند. گفتمنی است یکی از محققان، نام این خط را به معنی «خط خاندان شوگون» دانسته است (Aoki, 1992).

بنابراین اگر روستا و یا رعایا سواد نداشتند و مدارک خود را حفظ نمی‌کردند امکان داشت که در یک حادثه گرفتار شوند و زیاد آسیب ببینند. در امور اقتصادی نیز همین حالت وجود داشت. به خصوص اداره کردن روستا بدون اسناد و مدارک قبلی به خوبی امکان‌پذیر نبود. بدین معنی که «حکومت مبتنی بر اسناد» به طور طبیعی از رعایا می‌خواست که به قول معروف «باید سواددار باشد» (Tanaka, 1996, p. 120)، لذا آن‌ها باسوادتر شدند. پس به سبب حکومت مبتنی بر اسناد، رعایا مجبور شدند از حروف استفاده کنند و سواد ضروری‌تر شد. در نتیجه افزایش سواد باعث شد که تا رعایا چاره‌ای برای گذر از چارچوب حکومت مبتنی بر اسناد پیدا کنند. فقط چنین نبود که رعایا برای مسائل حکومتی از سواد استفاده کنند بلکه با استفاده از سواد که کسب کرده بودند برای گسترش و توسعه امور اقتصادی و اجتماعی، دفاع از حقوق خود، و تولید آثار ادبی و فکری هم بهره می‌بردند.

بدین سبب، اسناد و مدارک برای انجام امور رسمی و یا مدیریت کشاورزی و یا زندگی خصوصی تولید، صادر و نگهداری می‌شد. در حال حاضر، از این نوع اسناد با عنوان «اسناد روستایی» (اسناد محلی / اسناد کدخدایی) نام برده می‌شود که در منزل کدخدایان و کارگزاران سابق روستاها باقی مانده است. احتمال می‌رود این نوع شکل‌گیری مجموعه اسناد در جهان به ندرت به دست آید. به علاوه، کیفیت و تعداد اسناد در بدو شکوفایی عصر مدرن در طول تاریخ ژاپن از ویژگی منحصر به فردی برخوردار است. این اسناد بر اساس رابطه عملی بین حکومت‌گر و حکومت شونده‌گان در بدو شکوفایی عصر مدرن به وجود آمده است.

۱-۳ افزایش تعداد اسناد بر اساس تقاضای روستای خودگردان

به دلایل زیر، کدخداها، اسناد و مدارک «روستا» را مهم می‌دانسته و حفظ می‌کرده‌اند. کدخدای روستا، کارهای زیادی داشت و هم‌زمان با این کارها، آن‌ها را به طور مجزا و با دقت ثبت و ضبط می‌کرد. کدخدا اسناد و مدارکی را که به دست می‌آورد به طور تقریبی روزانه

1. Oieryu

استنساخ می‌کرد. به‌علاوه، کارهای روزانه را ثبت می‌کرد که یادداشتی برای اداره روستا نیز محسوب می‌شد. این کتابچه را به‌طور معمول «گویوتودومه»^۱ یا «کویونیککی»^۲ می‌نامیم. در نیمه دوم قرن هجدهم میلادی، روستاها یک نوع «خودگردانی» را شروع کردند. هم‌زمان با این روند اسنادی مربوط به دخل و خرج روستا و مربوط به امور گوناگون تولید می‌شد. این نتیجه افزایش کارهای عمومی رعایا و شکل‌گیری روستا به‌عنوان یک واحد اداری فعال بود (Yabuta, 1970). البته، کتابچه مربوط به عوارضات و اسناد مربوط به حکومت که از قبل وجود داشت را هم باید در نظر گرفت که به‌طور طبیعی، تعداد اسناد افزایش می‌یافت. ما بنا به تجربه می‌دانیم که بعد از نیمه دوم قرن هجدهم میلادی بیش از پیش اسناد به‌جا مانده است. این پدیده به‌خاطر توسعه خودگردان روستاها بوده که نتیجه آن افزایش تعداد نسبی اسناد شد. بنابراین، لازم شد که یک نظام رسمی برای نگه‌داری و تحویل اسناد به جانشین کدخدا طراحی شود (Kurushima, 1995). نتیجه آن شد که مجموعه ارزشمندی از اسناد روستاها که در دنیا بی‌نظیر است به‌وجود آید.

با به‌عهد گرفتن پرداخت عوارضات توسط خود روستا و خودگردانی اداره روستا، مدیریت مبتنی بر اسناد، توسعه یافت. توسعه و پیشرفت این نوع مدیریت، روستا را مجبور کرد که نگه‌داری و تحویل اسناد هدفی مهم برای روستا شود.

اسناد و دفاتر گوناگون روستا در صندوق و جعبه به‌خوبی نگه‌داری می‌شد و زمانی که کدخدا و ریش‌سفید روستا عوض می‌شد، فهرستی از اسناد و مدارک تهیه و بر اساس آن اسناد تحویل می‌شد. خوشبختانه، بعضی از اسناد تا امروز برجای مانده‌اند که هر یک از آن‌ها خود میراثی از روستاهای دوره ادو می‌باشد که راهی برای آشنایی با اجدادمان است.

۱-۴ دفاتر روستا

برای این که حاکم محلی بتواند بر رعایا حکومت داشته باشد، کارگزاران روستا، به‌خصوص کدخدا بسیار اهمیت داشت. کدخدا معمولاً، به‌طور روزانه وظیفه داشت اسنادی را که عبارت از دستورات و اعلامیه‌های حاکم محلی، عرایض به حاکم محلی، مذاکرات و تبادلات بین روستاها، اخبار و اطلاعات حوادث غیرمترقبه بودند استنساخ و نگه‌داری کند.

از میان اسناد خانواده موتوهاشی^۳ در روستای اوادا^۴، از سال هفتم تمپو (۱۸۳۶م.) الی سال بیست و هفتم میجی (۱۸۹۴م.)، هجده جلد «گویوتودومه» [دفتر ثبت گزارشات] وجود دارد. یکی از این گویوتودومه‌ها مربوط به سال هشتم تمپو (۱۸۳۷م.) است که عنوان آن «تمپو هاچی نن، تی‌چو، شوگاتسو گویوتودومه اوادا مورا یاگوبا»^۵ به‌معنی «دفتر ثبت گزارشات روستا در اداره روستای اوادا به‌تاریخ اولین ماه سال هشتم تمپو» است (Ibaragi-ken Ushiku-shi

1. Goyotodome
2. Koyonikki
3. Motoha-shi
4. Owada-mura
5. Tempo Hachinen, Teichu Shogatsu, Goyotodome Owada-mura Yakuba

1. (Kuno Owada, Motohashi Yoshikazu kemonjo, no. 1). در این مجلد اسنادی گوناگون به ثبت رسیده است. یکی از آن‌ها سندی است که کدخدا واسابورو^۲ نوشته است. دیگر سندی است که از طرف شوگون و حاکم محلی صادر شده است. دیگری اخباری از روستای مجاور و سندی مربوط به چاپارخانه است.

تولید اسناد و مدارک گوناگون به‌طور طبیعی، باعث می‌شد که اسناد ثبت شده روستا افزایش یابد.

بخشی از اسنادی که در همان روستا تولید و نگهداری شده است به‌طور رسمی محافظت می‌شد و از کدخدای سابق به جانشین وی منتقل می‌گردید. بخشی از این اسناد، دفاتر اصلی حاوی اطلاعات مربوط به اراضی و خانوارها بود و بخشی دیگر اسناد مربوط به دعاوی و منازعات. علاوه بر این، اسناد مربوط به امور روزمره و زراعی روستا بود که بر آن اساس به‌عنوان یک واحد اجتماعی مورد نیاز قرار گرفت. این نوع اسناد و مدارک، از این نظر حائز اهمیت و قابل نگهداری بودند که مردم فکر می‌کردند مصلحت روستا و رعایا به آن بستگی دارد. بنابراین، وقتی که کدخدای روستا عوض می‌شد، فهرست اسناد تحویلی را تنظیم می‌کرد و آن را به خود مجموعه می‌افزود و به نفر بعدی واگذار می‌کرد. انتقال و تحویل اسناد و مدارک در مرحله تعیین کدخدای جدید، با سفارش حاکم محلی صورت می‌پذیرفت تا اداره امور روستا مختل نشود. این موضوع نشان می‌دهد که حاکم محلی می‌خواسته انتقال اسناد بی‌اشکال صورت پذیرد تا اداره امور روستا خللی نیابد. اگرچه حاکم محلی مایل بوده که این انتقال به‌خوبی محقق شود اما قاعده نگهداری و انتقال و انواع معینی از اسناد مدنظر مشخص نبوده است. بنابر این، نقل و انتقال اسناد بنا به‌نظر خود آن روستا صورت می‌پذیرفت.

در ادامه چگونگی انتقال و تحویل اسناد را بررسی خواهد شد. به‌عنوان مثال، در اینجا گواهی‌نامه اسناد تحویلی مربوط به ماه اول از سال دهم میجی (۱۸۷۷ م.) که شامل دفاتر دوره ادو است معرفی خواهد شد (Ibaragi-ken Ushiku-shi Ushiku, Ijima Kumiko ke monjo, No. A-1-11).

این گواهی که بعد از تغییر و تحول نظام اداره ولایات از بین سایمون کازوایشی^۳، کدخدای سابق روستای شینچی^۴ از توابع شهر اُشیکو، و چیزایمون ایجیما^۵، معاون جدید، تنظیم شده است. طرفین توافق کرده‌اند که دفاتر مربوط به امور روستا به معاون جدید انتقال یافته است. معاون جدید امور روستای شینچی را در اختیار گرفت.

دفاتری که در این گواهی‌نامه معرفی شده‌اند به قرار ذیل است:

- دفتر ثبت اراضی برنج‌کاری به تاریخ سال سوم می‌وا، یک جلد

- دفتر ثبت اراضی آبی غیربرنج‌کاری به تاریخ سال سوم می‌وا، یک جلد

۱. نگارنده در زمان نگارش تاریخ شهر اُشیکو از توابع استان ایباراگی اسناد مذکور را فهرست‌برداری و طبقه‌بندی کرده است. برای نگارش این مقاله لازم بود که شماره دستیابی آنها را بازبینی نماید. گفتنی است اسناد مذکور به کتابخانه شهرداری شهر مزبور منتقل شده بود که به آنجا مراجعه نمود. با توجه به اینکه مخزن کتابخانه فضای کافی برای نگهداری این مجموعه را نداشت از آنها موقتاً در ساختمان یک دبستان متروکه نگهداری می‌شود. بعد از نوشتن تاریخ آن شهر، از آن اسناد بطور منظم نگهداری می‌شد. بطوری که بی‌معطلی و به سرعت امکانات رؤیت و استفاده از آنها میسر شد. از این بابت لازم است از مسؤولان ذیربط تشکر نمایم.

2. Nanushi Wasaburo

3. Sa'emon Kazuishi

4. Shinchi-mura

5. Chiza'emon Ijima

- دفتر ثبت اسامی مالکین اراضی آبی غیربرنج کاری به تاریخ سال پنجم میجی، یک جلد
 - دفتر ثبت مساحت اراضی برنجکار و آبی غیربرنج کار به تاریخ سال پنجم میجی، یک جلد
 - دفترچه ثبت عوارضات دیوانی به تاریخ سال پنجم میجی، دو جلد
 - دفترچه وصول مالیات دیوانی به تاریخ سال نهم میجی، سه جلد
 - دفتر ثبت مساحت روستا، چهار جلد
 - نقشه روستا، یک ورق
 - دفتر طبقات اجتماعی روستا، چهار جلد
 - دفتر سرشماری خانوار روستا به تاریخ سال نهم میجی، یک جلد
 - دفتر کاهش و افزایش ماهانه درآمد روستا به تاریخ سال نهم میجی، سیزده جلد
 - دفتر امور مربوط به خانوارها به تاریخ سال نهم میجی، نه جلد
- کلیه اسناد و مدارکی که در آن وقت تحویل و دریافت شد، چهل جلد و یک ورق بود که اکثر آن‌ها مربوط به اراضی و عوارضات، به علاوه، دفاتر مربوط به خانوارها بود.

۱-۵ عمومی کردن اسناد و مدارک

در سال هجدهم «کانائی» برابر با سال ۱۶۴۱م. است که حکومت شوگون «قانون روستا» را تصویب کرد. ماده یازدهم این قانون درباره طرز تهیه دفاتر مربوط به عوارضات روستا توسط کدخدا است. طی این ماده رعایای ملاک ملزم شده‌اند آن دفتر را تصدیق کنند. هدف از تصویب چنین قانونی این بود که از اختیارات کدخدا بکاهد و با موافقت رعایای ملاک عوارضات پرداخت شود. هم‌زمان لازم بود که کدخدا از دفاتر حفاظت و نگهداری کرده و به موقع آن‌ها را ارائه کند.

اسناد و مدارک روستا به‌خصوص اسناد مربوط به عوارض و خدمات، از سر ضرورت می‌یافت عمومی شوند. البته بمانند امروز به‌صورت قانون مدون در نیامد. ولی از ابتدای دوره ادو بود که قانون حکومت شوگون مربوط به امور روستا، تولید و حفاظت و عمومی کردن اسناد و مدارک تهیه و تدوین شد (Hosaka, 1991). با وجود این، در اجرا، لازم‌الاجرا نبود. به عبارت دیگر، کدخدا بنا به‌نظر خود سند را عمومی نمی‌کرد بلکه بنا بر ضرورت و حسب مطالبه غیر سند موردنیاز آن‌ها را ارائه می‌کرد.

علاوه بر این، معلوم نبود که کدخدا سند مطالبه‌ای را ارائه بکند. زیرا اگر کسی از رشوه‌خواری و تعدی کدخدا شکایتی داشت در دسترس نبودن اسناد مورد اعتراض واقع می‌شد و توقع این بود که اسناد عمومی شوند. می‌توان گفت که این طرز مطالبه اسناد خود روالی شایع در زمان دعوای رعایا بود. به‌عنوان نمونه، در ادامه به ماجرای این دست می‌پردازم. در

سال هشتم تمپو/۱۸۳۷م. در روستای کامیگو تسوبو^۱ از توابع روستای کونو^۲، واقع در منطقه کونو در شهر اُشیکو کنونی، شکایتی در خصوص سوءاستفاده از امور عوارضات این روستا مطرح شد. یکی از رعایا به نام گوئمون^۳ به دولتخانه حاکم سکی‌یادو^۴، در ادو شکایت برد (Ibaragi-ken Ushiku-shi Kuno, Motohashi Kenju ke monjo, no. Hi-5-32). بر اساس این عریضه، ایچی امون^۵، کارگزار امور عوارضات، بیش از حد، تقاضای مالیات داشته است. بنابر این تقاضا کرد که مالیات مذکور را اصلاح کند. ولی کارگزار مذکور به این خواسته توجه نکرد. از این رو او از دولتخانه مذکور تقاضا می‌کند دفتر عوارضات و غیره را ارائه کرده تا با بررسی آن سوءاستفاده کارگزار مذکور آشکار شود. هرچند نتیجه این دعوا مشخص نیست با وجود این، به احتمال زیاد عمومی کردن و بررسی اسناد مربوط بر طبق درخواست شاکی به خوبی محقق شده باشد. در روستای کوساکا^۶، از توابع اُشیکو کنونی، نیز دعوای رعایای روستا بر سر امور مالی کدخدا به مدت چند سال ادامه داشته است. بنا به صلح‌نامه‌ای^۷ مورخه سال دوم کان سئی^۸ (۱۷۹۰م.) که بین روستاییان تنظیم شده است، در این روستا سه دفتر گزارش شده داشته است: یکی «دفتر معاملات اراضی برنج کاری و غیربرنج کاری و موات»، دو دیگر «دفتر پرداخت بدهی‌ها»، و سه دیگر، «دفتر پرداخت سه ساله عوارضات عمومی». بر اساس بازرسی، حساب مالی سالیانه روستا تسویه شد که مورد توافق همه رعایا قرار گرفت (*Ushiku-shi shiryō*, p. ۳۶۵). در سال بعد (سال سوم کان سئی)، به دنبال این ماجرا بود که به طور مستقیم به وزیر ماتسودایرا سادانا^۹ شکایت برده شد. طی بررسی صورت گرفته کدخدا این دعوا را ناموجه دانست و ادعا کرد دفتر امور مالی روستا خود مؤید نظر اوست (*Ushiku-shi shiryō*, p. ۳۶۶). لذا درمی‌یابیم که برای طرفین، عمومی کردن و بررسی اسناد و مدارک امری غیر معمول تلقی نمی‌شده و در صورت لزوم انکارناپذیر بوده است.

البته بیشتر رعایا به کدخدای خود اطمینان داشتند و امور مالی روستا را کاملاً به او واگذار کرده بودند و حتی، گه‌گاه مهر خود را به کدخدا امانت می‌دادند. ولی اگر نسبت به کدخدا سوءظنی وجود داشت عمومی کردن مدارک مربوط مطالبه می‌شد. اما اگر این مطالبه پذیرفته نمی‌شد رعایا به مقامات بالاتر مراجعه می‌کردند. بنابر این اسناد و مدارک عمومی بررسی می‌شد و ماجرا به سامان می‌رسید.

البته شوگون و حکام محلی به منظور ادامه یافتن نظام روستای خودگردان مایل نبودند آشوب‌هایی از این دست برای امور مربوط به عوارضات و مالی مطرح شود. از این رو، از قدیم‌الایام به کدخدایان دستور داده بودند که نسبت به منع سوءاستفاده و عمومی کردن اسناد مربوط دقت نظر لازم را مبذول کنند. چنانکه در سال سوم شوئوکو^{۱۰} (۱۷۱۳م.)، حکومت شوگون به نایبان طرز عمومی کردن اسناد را با تأکید یادآور شد. علاوه بر این، در سال سوم

1. Kamigotsubo
2. Kamigotsubo
3. Kuno-mura
4. Go'emon
5. Sekiyado
6. Ichi'emon
7. Kosaka-mura
8. Naisaishomon
9. Kansei
10. Roju Matsudaira Sadanobu
11. Shotoku

هوریکی^۱ (۱۷۵۳م.) وزیر به مستوفی‌الممالک^۲ دستور داد که بیش از پیش اسناد و مدارک را عمومی کند (Takahashi, 1996). این قبیل دستورات دلایل گوناگونی داشت، از جمله، رشد و پیشرفت رعایای مَلاک، ادعای حق خود بر اساس آگاهی از حقوق خویش، و به تبع آن افزایش دعاوی و آشوب‌های روستایی. حکومت شوگون و حکام محلی برای تسهیل موارد مذکور و ثبات نظم، لازم دانستند که عوارضات و خدماتی را که خود منشاء دعاوی و آشوب بودند به صورت عادلانه درآورند، به‌علاوه، برای رفع سوءظن، عمومی کردن اسناد و مدارک را افزایش دهند. بدین‌منظور، نایبان شوگون که خود در اداره امور روستا نقش داشتند، رعایای مَلاک را ملزم کردند که تعهدنامه رعایا را مبنی بر عمومی کردن اسناد مربوط به روستا تسلیم کنند تا این کار بی‌اشکال محقق شود. به‌عنوان مثال، روستای اوتا^۳ از توابع اُشیکو کنونی، در سال دهم بونسئی^۴ (۱۸۲۷م.) موقتاً در اختیار نایب شوگون قرار گرفت. دارالحکومه نایب، دستوری هشت ماده‌ای صادر کرد که بنا بر یکی از مواد آن «در مورد خرج روستا همواره احتیاط کنند و هرچه کمتر خرج کنند و بی‌دخل و تصرف محاسبات انجام گیرد تا موجبات سوءظن رعایای مَلاک را فراهم نسازد و دفتر امور مالی روستا را که توسط رعایای مَلاک تصدیق گردیده به دارالحکومه نایب تسلیم کنند» (Ibaragi-ken Ushiku-shi Kamiota, Aoyama Hideo ke monjo, no.I-25). چنین عمومی کردن دفاتر امور مالی، خود یک امری سیاسی بود. مبنای چنین سیاستی این بود که آشوب‌های روستایی به سبب سوءظن دخل و تصرف در تعیین عوارضات روستاها فزونی یافته بود.

هرچند چنین قاعده و سیاستی در مناطق تحت حکومت شوگون اجرا شد ولی اصول این سیاست، مستقیماً یا غیرمستقیماً بر حکام محلی اثرگذار بود. سطح عمومی کردن اطلاعات مربوط به روستا در دوره ادو قابل قبول بوده است.

۱-۶ امحاء اسناد و مدارک در حضور رعایای مَلاک

همان‌طور که گفته شد اسناد و مدارک و دفاتر مشترک رعایا بسیار حائز اهمیت است. این نوع دفاتر مربوط به مصالح همه رعایا بود از این‌رو لازم بود که نگهداری و حفاظت از آن‌ها با دقت بسیار انجام پذیرد. بدین‌دلیل اگر از یک دفتر استفاده نمی‌شد و لازم بود امحاء شود حضور رعایای مَلاک الزامی بود.

در ماه سوم سال دهم تمپو (۱۸۳۹م.) در روستای کاشی‌وادا^۵ از توابع اُشیکو، رعایا مَلاک حضور یافتند و توافق ذیل را تصدیق کردند. این توافق‌نامه که طی آن امحاء اسناد پذیرفته شده، «کاشیوادا مورا سوهیاکوشو تاچی‌آیی چوبارایی»^۶ نام دارد که توسط پنجاه و پنج نفر از رعایای مَلاک امضا و تصدیق شده است (Ibaragi-ken Ushiku-shi Kashiwada, Miyamoto)

1. Horeki
2. Kanjo Bugyo
3. Ota-mura
4. Bunsei
5. Kashiwada mura
6. Kashiwadamura sohyakusho Tachiai chobarai

(Takenori ke monjo, no.A-137). نص این سند چنین است:

«در مورد خرج سالانه، غیر از عوارضات حکومتی و نایب، با حضور رعایای مَلاک و کارگزار با دقت دفتر امور مالی روستا بررسی شد. سر موئی مبلغی زاید هزینه نشده است. پس رعایای بزرگ و کوچک برای امحاء دفاتر آن‌ها را با دقت بررسی کردند و همه متفق‌القول شدند که آن دفاتر را تا ماه دوازدهم امحاء کنند. رعایای مَلاک دربارهٔ امحاء، آگاهانه، این موضوع را پذیرفتند. بنابراین، بی‌شبهه‌ای می‌توان دفاتر مذکور را امحاء کرد. ما رعایای مَلاک این موضوع را امضاء کردیم.»

بر اساس این سند درمی‌یابیم که کارگزاران روستا و رعایای مَلاک محاسبات امور عوارضات و مخارج روستا را حضوری بررسی کرده‌اند و متوجه شده‌اند که هزینه‌ها مطابق ضرورت خرج شده است. بنابراین امحاء اسناد مربوط به سال گذشته امکان‌پذیر شده است. مشخص است که این شیوهٔ رسیدگی برای پیشگیری از آشوب‌های ناشی از امور مالی روستا با نظارت رعایای مَلاک صورت گرفته است. حال سؤال این است که این نظام نظارت فقط منحصر به روستای کاشی‌وادا بوده است یا نه؟ تا جایی که ما اطلاع داریم نمونهٔ دیگری هنوز گزارش نشده است. ولی به احتمال زیاد این شیوه رواج داشته است. اگر این شیوه، منحصر به کاشی‌وادا باشد چرا در این روستا اجرا شده است؟ آیا این امر ناشی از بروز آشوب امور مالی در این روستا نبوده است؟ آیا برای پیشگیری از این نوع آشوب این روش وضع نشده است؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها باید در آینده تلاش کنیم.

به هر حال، ما فکر می‌کنیم که به‌جای امحاء اسناد مربوط در هر سال بهتر است که آن را تا چندین سال حفظ کنند ولی چنین توقعی امروزی است. در دورهٔ ادو کاغذ به نسبت گران بود. بدین خاطر دوباره، از ظهر اوراق دفاتر باطله استفاده می‌کردند. یا حتی اوراق باطله را بازیافت می‌کردند. در مجموع اوراق باطله با قیمت قابل توجهی به فروش می‌رسید. درآمد حاصله جزو امور مالی مشترک رعایا محسوب می‌شد. از این‌رو برای امحاء دفاتر باطله حضور رعایای مَلاک و تصدیق آن‌ها الزامی بود.

۲- ساختار جامعهٔ محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن و نگاه‌داری اسناد

۲-۱ ساختار جامعهٔ محلی در بدو شکوفایی عصر مدرن و اسناد: حین رشد

جامعهٔ محلی

«نظام حکومت شوگون و حاکم محلی» در حین روند تحولات قرون وسطی تا بدو شکوفایی عصر مدرن به وجود آمد. پایه‌های این نظام یک واحد اجتماعی یعنی شهر و روستاهای خودگردان و خودمختاری بود که در دورهٔ فترت شکل گرفته بودند (Katsumata, 1979). هرچند این نظام

مبتنی بر عدالت و شفاف‌سازی بود ولی برای آن شروط و محدودیت‌هایی قائل می‌شد. این نظام دو قرن و نیم ادامه پیدا کرد. نفوذ این نظام ناشی از سخت‌گیری در مقابل بروز هرگونه اعتراض و فشار بر رعایا نبود، بلکه ناشی از مدارا، رسیدگی به دعاوی و توجه به پیشنهادات سازنده بود. تا به حال محققان نشان داده‌اند که روستا به عنوان یک واحد اجتماعی نظام اداری خودگردانی انحصاری داشته است (Mizumoto, 1987). به علاوه، می‌توان به مطالعاتی که درباره خصوصیت اداره مشترک جامعه محلی فراتر از یک روستا، نقش اتحادیه بین روستاها، ساختار فراگیر بین جوامع محلی صورت گرفته، اشاره کرد (Yabuta, 1994; Taniyama, 1992). محققان در سال‌های اخیر، علاقه مردم عادی این دوره به مسائل سیاسی کنکاش کرده‌اند (Mizumoto, 1993). بنابر آنچه گفته شده بعد از قرن هجدهم میلادی نظرات مردم عادی، بر شوگون‌ها و حکام محلی اثرگذار بوده است به طوری که آن‌ها نمی‌توانسته‌اند با نادیده گرفتن نظرات مردم، مسائل سیاسی را اجرا کنند (Hirakawa, 1996). پس نظرات مردم بر امور مؤثر بوده است. هر از گاهی، رعایا با پیشنهادهای سیاسی در امور سیاسی مشارکت می‌کردند. آخرین مطالعات نشان داده‌اند که برای طرح و به اجرا درآوردن یک سیاست سرنوشت‌ساز نیاز بود که میان طبقات مختلف شامل حکومت‌گران و حکومت‌شوندگان «توافقی» وجود داشته باشد (Yamamuro, 2011; Ito, 2011; Imamura, 2011).

همان رشد جامعه محلی بر شیوه و وضع حکومت شوگون و حاکم محلی تأثیر گذاشت و خود جامعه محلی هم دوباره از آن اثر گرفت. این طور بود که در مقطع بدو شکوفایی عصر مدرن، بین آن‌ها یک تبادل به وجود آمد (Fukaya, 2000).

به هر حال، می‌گویند رشد و توسعه ساختار اداری جامعه خودگردان محلی به بدو شکوفایی عصر مدرن اختصاص دارد. از این رو این رشد ساختار اداری در اصل، بر حفاظت و نگهداری اسناد تأثیر گذاشته است (Kurushima, 1995) و رشد و توسعه بیشتر اقتصادی و اجتماعی، گسترش سیاست حکومت شوگون و حکام محلی را به دنبال داشت، چون حکومت آن‌ها به عنوان یک «میانجی و مصلح» در امور و مسائل اجتماعی گوناگون بیش از پیش نقش داشته است. این موضوع سبب شد که تولید و صدور اسناد در دارالحکومه آن‌ها افزایش یابد (Ofuji, 2003).

این گونه تغییرات به طور طبیعی شیوه حکومت شوگون و حکام محلی را دگرگون می‌کرد. امور سیاسی که در آغاز در اختیار برخی افراد عالی‌رتبه بود به مرور در اختیار گروه‌های بروکراتیکی قرار گرفت که افراد عالی‌رتبه را هم شامل می‌شد. می‌توان گفت که این تغییر نظام حکومت از عدالت و ادامه حکومت ناشی می‌شد. این نظام جدید حکومتی، تغییر رویه حفاظت و نگهداری اسناد را به دنبال داشت.

حکومت شوگون در دوره اصلاحات کیوهو^۱، که در نیمه نخست قرن هجدهم میلادی رخ داد، با بازنگری در ساختار دفتر محاسبات، نظام نگهداری اسناد را پایه‌ریزی کرد. چنین اقدامی برای پایه‌گذاری نظام جدید حکومتی ضرورت داشت لذا حول محور هدف‌دهی عقلایی مبتنی بر قانون و منشیان صورت می‌پذیرفت (Oishi, 2003).

اصلاح شیوه ثبت اسناد و مدارک در حکومت فوکوآکا^۲ زمینه‌ساز یکسان‌سازی شیوه اجرای حکومت مبتنی بر قانون بود، همان‌طور که پیش از این حکومت شوگون عمل کرده بود. در واقع شیوه نگهداری اسناد و مدارک این بود که در هر یک از دفاتر دارالحکومه، اسناد همان دفتر نگهداری می‌شد. این شیوه بدین دلیل ایجاد شد تا جستجو و دستیابی اسنادی که روز به روز افزایش می‌یافت ممکن شود. برای اجرای حکومت منظم مبتنی بر قانون و ساختار اداری، لازم بود که هم‌زمان قوانین و نظام اداری ایجاد شود و همواره سوابق قابل‌بازیابی باشد. برای حل این مسئله اصلاح شیوه نگهداری اسناد و تنظیم مدارک در دستور کار قرار گرفت (Eto Eto, 1988; Fukuoka-shi, 2011).

به‌دنبال تحول اجتماعی یعنی رشد جامعه، هم حکومت شوگون و هم حکومت فوکوآکا می‌بایست قانون و ساختار اداری جدید را وضع می‌کردند، این نظام بر پایه تولید و نگهداری اسناد شکل گرفت که خود هدف اصلی این حکومت‌ها بود.

به‌خاطر توسعه ساختار اداری در حوزه‌های گوناگون بیش از پیش مدیریت بر پایه اسناد بر همه امور تأثیرگذار شد. گسترش روابط و ارتباط میان روستا، اتحاد روستاها، منطقه، دارالحکومه‌های حکام، همه از طریق اسناد امکان‌پذیر می‌شد که خود اسناد بیشتری را تولید می‌کردند و هم‌زمان یک شیوه جدید برای نگهداری و بازیابی اسناد را اقتضا می‌کرد. چنان‌که تحولات جامعه و شیوه حکومت‌گری نیز بر یکدیگر اثر می‌گذارند. این امر خود سوءاستفاده از قدرت و سیاست ناهم‌سان را می‌زدود و عدالت، پایداری، و تداوم حکومت را ممکن می‌کرد. در نتیجه برای حفظ کیفیت عملکرد حکومت، نیازمند به نگهداری و دستیابی به اسناد افزایش می‌یافت. لذا حفظ و نگهداری و استفاده از اسناد یک هدف مشترک برای جامعه شد.

۲-۲ «عملکرد اداری» و نگهداری اسناد در جامعه منطقه تحت حکومت

کوماموتو^۳

تحقق حکومت فراگیر و دائمی مبتنی بر قانون و منشیان و مستوفیان هدف این دوره بود. به‌علاوه، اینکه بر اساس عدالت و انصاف به‌طور کارآمدی باید اداره می‌شد. برای انجام این کارها لازم بود که اسناد و مدارک و سوابق در دسترس و به‌طور مشترک قابل‌دستیابی باشد.

1. Kyoho

2. Fukuoka Han

3. Kumamoto Han

بنابراین، در مورد حکومت کوماموتو که تحقیقات قابل توجهی صورت گرفته است راجع به حفظ و نگهداری اسناد و رابطه آن با حکومت را مورد بررسی قرار خواهیم داد (Inaba, 2007; Yoshimura, 2010a; Yoshimura, 2010b; Yoshimura, 2010c; Misawa, 2011; Imamura, 2011a; Imamura, 2011b).

روستاهای منطقه تحت حکومت کوماموتو از نیمه دوم قرن هجدهم میلادی به بعد در مواقع تصمیم‌گیرهای منطقه خود نقش داشتند و از طریق اسناد با حکومت و دارالحکومه گفتگو می‌کردند و در اجرای سیاست مشارکت می‌ورزیدند. جامعه محلی برای رفع مشکلات به دارالحکومه عرایض و مطالبات گوناگون یا پیشنهادهای خود را با تکمیل یک فرم از پیش طراحی شده ارائه می‌کرد. شعبه دارالحکومه این عریضه‌ها را از طریق «یک واحد اداری منطقه‌ای» یا «تانگا»^۱ و «نایب منطقه» یا «گوندای»^۲ دریافت می‌کرد و آن‌ها را با نظر پیشنهادی خود کتبا به دفترخانه شعبه ارسال می‌کرد تا رسیدگی شود. در آنجا پاسخ اولیه تهیه می‌شد تا مسئول مربوطه در آن خصوص تصمیم‌گیری کند. پاسخ مذکور با تأیید این مسئول به گوندای ارسال می‌شد تا به تناگا ارائه شود. در صورت پذیرش تناگا بود که به صورت یک سیاست رسمی حکومت اجراء می‌شد. در ساختار حکومتی کوماموتو، نظام رسیدگی تناگا در نیمه دوم قرن هجدهم میلادی تأسیس شد و از اوایل قرن نوزدهم میلادی به بعد مبنای سیاست محلی آن حکومت قرار گرفت.

علاوه بر این، در اواسط قرن هجدهم میلادی رویه بازرسی عملکرد کدخدا و کارگزاران روستا به وجود آمد. این نظام نشان می‌دهد که کدخدا و کارگزاران روستا جنبه اداری پیدا کرده بودند. با بررسی عرایض کدخدا و نایبان حکام مشخص می‌شود که «دفتر انتخابات» دارالحکومه عملکرد آن‌ها را بازرسی می‌کرده است. بر اساس این بازرسی انعام، جابه‌جایی و عزل کارگزاران تعیین می‌شد. در نتیجه جابه‌جایی کدخدا به طور مکرر انجام می‌شد (Yoshimura, 2001; Yoshimura, 2009). این نظام بازرسی شیوه‌ای بود که تناگا نظرات رعایا را برای انتخاب کارگزاران روستا و کدخدا مهم تلقی می‌کرد. بنابراین، به دلیل وجود چنین شیوه‌ای بود که کدخدا در راستای منافع منطقه تناگا تلاش خود را آغاز می‌کرد.

با آن که کدخدا در اصل، رعیت و کارگزاری اداری بود هم‌زمان منافع منطقه‌ای را هم دنبال می‌کرد. با محوریت او و کارگزارانش، تناگا مصالح جامعه محلی را سامان می‌داد و برای کسب منافع مشترک کارهای عام‌المنفعه را پیشنهاد می‌کرد و بر طبق ضوابط به دارالحکومه ارائه می‌داد. نظامی حکومتی تشکیل شده بود که این پیشنهادها را در دارالحکومه بررسی می‌کرد و به عنوان یک سیاست محلی کوماموتو به اجرا می‌گذاشت. علاوه بر این، اگر تناگا نمی‌توانست سیاست «هان» را بپذیرد چندین بار، تبادل اسناد به منظور اصلاح پیشنهاد انجام می‌شد تا

1. Tenaga
2. Gundai

بالاخره آن پیشنهاد پذیرفته می‌شد.

به دلیل شیوه حکومت‌گری دارالحکومه کوماموتو که عرایض و پیشنهادهای جامعه محلی را می‌پذیرفت تعداد عرایض به دفتر امور اجتماعی افزایش یافت. در قرن نوزدهم میلادی در منطقه تحت حکومت کوماموتو برگه‌ای از پیش طراحی شده به انضمام سند پیشنهادی دارالحکومه، بررسی و نهایی می‌شد و اسناد مرتبط برای نیازهای آتی به همان شکل حفظ می‌شد. این طرز نگهداری اسناد در دارالحکومه کوماموتو برقرار شد. نظام اداری مبتنی بر اسناد بین جامعه محلی و دارالحکومه و بین جوامع محلی پیشرفت کرد که خود سبب شد تا تعداد اسنادی که در جوامع محلی و دارالحکومه تولید و نگهداری و حفاظت می‌شد، زیاده‌تر شود (Yoshimura, 2008). بنابراین، خود جامعه محلی یک شیوه نگهداری و انتقال و تحویل اسناد به وجود آورد و هم‌زمان در دارالحکومه کوماموتو بخش مخصوصی برای اسناد تأسیس شد که نگهداری و بازیابی اسناد را به‌خوبی سازماندهی می‌کرد. در واقع، از نیمه دوم دوره ادو به بعد، در آنجا یک معاونت پر مشغله مبتنی بر یک شیوه چرخه حیات برای اسناد و مدارک ایجاد شد و یک کارگزار دفاتر^۱ که مسئول نگهداری اسناد بود، اضافه شد. او از معاونت‌های مختلف اسناد و مدارک را تحویل می‌گرفت و در مخزنی به اسم «اکورا»^۲ نگهداری می‌کرد. وی مسئول این امور بود (Takahashi, 2008).

این طرز نگهداری اسناد نه تنها در دارالحکومه کوماموتو و منطقه تحت حکومت آن اجرا می‌شد بلکه با تفاوت‌هایی در دیگر مناطق مربوط نیز در بدو شکوفایی عصر مدرن وجود داشت. به‌نظر می‌رسد این خود یکی از عناصر مدرنیزاسیون جامعه ژاپن و شکل‌گیری دولت مدرن بوده باشد.

۳- تداوم و تحول در عصر مدرن

در مجموع در بدو شکوفایی عصر مدرن، درکی مشترک وجود داشت که سند موردنیاز را تولید، نگهداری و حفاظت و تا سطح مشخصی آن را عمومی می‌کرد. هر ساختار اداری و هر طبقه اجتماعی برای نگهداری اسنادش، سبکی منحصر برای خود داشت. برای محقق کردن «حکومت مبتنی بر اسناد» و «تضمینی مبتنی بر اسناد»، نگهداری از اسناد یک درک مشترک بود. بر اساس این ادراک، شیوه و سبک‌های مختلفی وجود داشت. این وضعیت نگهداری اسناد در بدو شکوفایی دوره مدرن در ژاپن بود.

در جامعه روستایی تحولی بر اساس منطق عمومی کردن اسناد روستایی، به‌طور کلی، مشترک‌سازی اسناد روستایی رخ داد. یعنی تحولی از «اسناد خانواده» مشخص رعایای پیشتاز آبادگر^۳ به «اسناد روستا» الی «اسناد مشترک روستا» صورت پذیرفت. در اصل، این‌گونه اسناد

1. Shochogata

2. Okura

3. Kusawake hyakusho

مشترک روستا بر حسب خواش رعایا می‌بایست عمومی شده باشد. این موضوع سبب شد تا در این دوره حفظ و نگهداری اسناد در جامعه روستایی نظم و سازماندهی یابد. در نتیجه سطح عمومی شدن اسناد نگهداری شده فزونی یافت (Takahashi, 1996).

اما این نظام در دوره مدرن تداوم یافت و یا نه؟ در این خصوص دو دیدگاه مطرح شده است. بر اساس دیدگاه نخست، این نظام در دوره مدرن متوقف شد (Ofuji 1990). اما بنا به دیدگاه دیگر، نمی‌توانیم بگوییم که این نظام متوقف شده است (Otomo, 1992). نگارنده در مقاله (Takahashi, 1996) موضوع را چنین تبیین کرده است که به اختصار از این قرار است: «یک اجماع عمومی وجود داشت مبنی بر این که اسناد متعلق به روستا و اسناد مربوط به کارگزاران، عمومی و مشترک بود، پس نگهداری از آن‌ها ضرورت داشت. از این نظر بین بدو شکوفایی عصر مدرن با خود دوره مدرن یک پیوستگی وجود دارد. بدین معنی که نمی‌توان گفت که اصل نظام و اصول تفکر تا حدودی به دوره میجی منتقل نشده است. از آن‌جا که زمان زیادی سپری نشده بود، لذا طرز نگهداری اسناد یک تشکیلات و یا گروه آن چنان دگرگون نشده بود. بین اسناد روستا با اسناد کدخدای موروثی تمایز وجود نداشت، حتی بین مسائل رسمی با مسائل شخصی هم این دیدگاه وجود داشت. اما دولت جدید میجی با شعار مدرنیزاسیون کشور تلاش داشت که بین این اسناد و مسائل تمایز قائل شود. دولت جدید، به‌خصوص، قصد داشت در زمانی کوتاه به این امر دست زند. در اعلامیه‌های صادره از دولت آن‌ها بر از بین بردن مسائل شخصی به شدت پافشاری داشتند. به‌علاوه، دولت میجی روشی را که برای نگهداری اسناد وضع کرد ابتدایی بود. یعنی فقط اسنادی باید حفظ می‌شدند که در نظام جاری اداری بدان آن‌ها نیاز بود، مابقی، امحاشدنی می‌بودند. این شیوه جدید با شیوه قدیم، که گاهی کارگزاران روستا و خانواده‌های متنفذ اسناد را مورد دخل و تصرف قرار می‌دادند، تفاوت‌های چشمگیری داشت. تعداد اسناد تحویلی و انتقالی در دوره میجی کم شد. زیرا مراجعه به دفاتر مربوط به دوره ادو کاهش یافت. اوایل دوره میجی زمان منسوخ کردن تشکیلات قدیم و نوسازی تشکیلات جدید بود. در این دوره که «دوره شناخت خود» نام دارد دولت میجی برای شناخت جنبه‌های گوناگون خود به روستاها و مناطق، با شتاب دستوراتی صادر کرد. استان‌ها نیز رویه مشابهی داشتند. بر این اساس دفاتر جدید با سرعت تهیه شدند و بدین‌خاطر مراجعه به دفاتر قدیمی، به نسبت گذشته از بین رفت. بنابراین اگر نیازی هم بود بسیار کوتاه مدت بود.

اگر بخواهم بیشتر توضیح دهم باید بگویم یکی از عوامل تأثیرگذار این بود که بر اساس تفاوت اصول مملکت‌داری سند تولید شده با سند موردنیاز در مقایسه با دوره قبل اندک‌اندک تفاوت پیدا کرد. به‌عنوان مثال، در دوره میجی در پرداخت مالیات تحولی رخ داد. در دوره قبل

مبنای واحد پرداخت روستا بود، اما در دوره جدید افراد بر حسب مالکیت شخصی مالیات خود را پرداخت می‌کردند. به خاطر تحولاتی از این دست بود که نوع اسناد روستا هم متحول شد. به‌رحال شیوه نگه‌داری اسناد اداری در دوره میجی مثل اسناد روستایی دوره قبل مبهم نبود. تشکیلات اداری که با سرعت در حال اجرای مدرنیزاسیون بودند هرچه را نیاز نداشت نگه نمی‌داشت. در عوض آن‌چه را نیاز داشت، مشخص می‌کرد، نگه‌داری می‌کرد و انتقال می‌داد. نگارنده همچنان به نظرات خود پای‌بند است. ولی لازم است این موضوع به‌صورت گسترده‌تر مورد بررسی قرار گیرد. در اینجا به‌عنوان نمونه، موردی ارائه خواهد شد که نشان می‌دهد تفکر عمومی کردن اسناد دگرگون شده بود.

سطح دسترسی عمومی به اسناد از ۱۸۸۰م. به بعد به کلی تغییر کرد. تا قبل از این سال، اصلاحات اوایل دوره میجی تحقق یافته بود. بعد از سال ۱۸۸۰م. نظام اداره ولایت دگرگون شد. با گسترش حوزه اختیارات اداره محلی و اصلاح نظام، از این پس نگه‌داری اسناد از «اسناد کل روستا» به «اسناد اداره‌جات» تغییر یافت. نمونه خاصی در این خصوص وجود دارد که به ماجرای مربوط می‌شود که در سال هفدهم میجی (۱۸۸۴م.) در دفتر کدخدای روستای تامازوکوری^۱، شهر اوبوکاتا^۲ از توابع ایباراگی کنونی، به‌دنبال عمومی کردن اسناد رخ داده است (Ibaragi-ken Ubukata-shi Tamazukuri, Oba ke monjo, A 624, A625). متن سند به قرار زیر است:

اخبار نامه

در روز سی‌ام ماه نهم سال هفدهم میجی وقتی که این جانب در دفتر اداری کدخدای تامازوکوری حضور داشت در ساعت نه صبح آن روز بود که مردی به نام هایاتو موتوجی^۳ از اهالی همان روستا آمد و از کدخدا خواهش کرد که صورت‌جلسه را نشان بدهید. کدخدا پاسخ داد که به خاطر گرفتاری کارهای اداری فرصت چنین کاری ندارم. هایاتو با تندی گفت: اگر نمی‌توانی به تقاضای مردم رسیدگی کنی کدخدا نیستی. پس استعفا بده. چه بخواهی چه نخواهی من آن را سند را بالاخره خواهم دید. چرا آن را به من نشان نمی‌دهی؟ علتش را بگو؟ کدخدا جواب داد: بنا به حقی که دارم تشخیص می‌دهم که قابل ارائه کردن نیست. هایاتو گفت: من فکر نمی‌کنم کدخدا هم چنین حقی داشته باشد. ظاهراً خودتان را نایب دادستان می‌دانید. این‌جا معاون کلانتر داریم. هیچ‌کس شما را به‌عنوان دادستان نمی‌شناسد. هایاتو همان وقت مدارکی را که کدخدا تازه نوشته بود برداشت. کدخدا آن مدارک را از دست او کشید. هایاتو گفت: چرا شما سند را نمی‌دهی، شاید چون دزدی و از مردم مالیات زیادی می‌گیری؟ تا وقتی که سند را نبینم همین‌جا هستم. هایاتو با خشم به او نزدیک شد و پشت سر هم می‌گفت:

1. Tamazukuri-mura
2. Ubukata-shi
3. Motojima, Hayato

سند را بده. سند را بده. و کدخدا گفت: ممکن نیست. هایتو داد زد و گفت: اینجا را به آتش می‌کشم. کدخدا ساکت ماند و هیچ نگفت. هایتو گفت: شما لالی یا کری؟ هایتو به طرف کارمند دفتر به اسم سی‌نوسکه واکامیزو^۱ رفت و گفت: تو منشی هستی؟ کدخدا که گفت دفتر را نشان نمی‌دهم پس تو این کار را بکن. سی‌نوسکه جواب داد: من مستخدمم اجازهٔ چنین کاری ندارم. هایتو به طرف کارمند دیگری به نام ناٹویوکی سوگای^۲ رفت و به او گفت که شما هم مستخدمی؟ او نیز جواب داد: بله. هایتو گفت بنابراین بالاخره آن را خواهم دید و رفت.

حقیقت

این جانب ایسابورو اوبا^۳ کدخدا به‌عنوان مدعی اعلام می‌دارد مدعی‌علیه، هایتو ناری‌شیما [کذا]، ساعت نه صبح روز سی‌ام ماه نهم همان سال ناگهان به دفتر من آمد و به من گفت که کل صورت‌جلسهٔ شورای روستا را نشان بده. این جانب پاسخ داد که به سبب گرفتاری کاری فرصت این کار را ندارم. مدعی‌علیه گفت: گرفتاری کار شما چیست؟ من چیزی که نیاز ندارم نمی‌خواهم ببینم. مدرک موردنیاز مردم را باید نشان بدهی. تو کار کدخدا را بلد نیستی؟ اگر نمی‌دانی برای تو توضیح بدهم. چه بخوای چه نخواهی من آن را سند را بالاخره می‌بینم. زودباش همین الان نشان بده. بعد با عصبانیت به طرف من آمد و داد زد و گفت: چرا الان آن را نشان نمی‌دهی؟ علتش را بگو؟ گفتم: بنا به حقی که دارم تشخیص می‌دهم که قابل ارائه کردن نیست. مدعی‌علیه گفت: حق چیست؟ کدخدا هم چنین حقی ندارد. تو خودت را نایب دادستان می‌دانی؟ اینجا معاون کلانتر داریم. هیچ‌کس شما را به عنوان نایب دادستان نمی‌شناسد. آن زمان این جانب داشتم پاسخ عریضهٔ آقای جیسوکه سایتو^۴، از اهالی روستای تاماسوکوری، را می‌نوشتیم. مدعی‌علیه به‌طور زنده‌ای آن سند را از زیر دست من کشید. این جانب به زور از او پس گرفتیم. مدعی‌علیه به‌طور توهین‌آمیز گفت: کدخدا، به خاطر اینکه تو دزدی و از مردم مالیات زیادی می‌گیری، سند و مدرک را نشان نمی‌دهی؟ تا وقتی که سند را نبینم همین‌جا هستم و هزینه‌های این‌جا ماندنم را کدخدا می‌دهد. این جانب پاسخ دادم که نمی‌توانم به شما نشان دهم. مدعی‌علیه داد زد و گفت: این‌جا را به آتش می‌کشم. تو نباید اینطور حرف بزنی. زودباش نشان بده. نشان بده. این جانب سکوت کردم و هیچ نگفتم. مدعی‌علیه به‌طور توهین‌آمیز گفت: لالی یا کری؟ یا لا نشان بده. مدعی‌علیه ادامه داد: بنابراین بالاخره آن را خواهم دید. مدعی‌علیه با این کلمات به این جانب توهین کرد.

شهادت کتبی شهود

شهادت کتبی سی‌نوسکه واکامیزو و چهار نفر که وقتی که مدعی‌علیه، هایتو ناری‌شیما، به

1. Wakamizu, Seinoseke
2. Sugai, Na'oyuki
3. Oba, Isaburo
4. Sayato, Jisuke

کدخدا توهین کرد در دفتر کدخدا حاضر بوده‌اند.

بر اساس حقیقت بالا و شهادت کتبی، رفتار مدعی‌علیه بنا به ماده ۱۴۱ قانون جزا، جرم محسوب می‌شود و بر اساس ماده ۹۳ قانون رسیدگی به جرایم از دادگاه تقاضا دارد که به موضوع رسیدگی کند.

چنانکه ملاحظه شد در این ماجرا «یک روستایی از کدخدا خواهش کرد که صورت جلسه را ببیند اما کدخدا سر باز زد». بدین خاطر مدعی‌علیه عصبانی شده و می‌گوید که «آنچه مردم می‌خواهند ببینند موظفی که اجابت نمایی» و با خشم به کدخدا می‌گوید: «به آتش می‌کشم» از سال هفدهم میجی (۱۸۸۴ م.) نظامی وضع شد که طی آن کدخدا به طور مستقیم از طرف دولت انتخاب و تعیین می‌شد. این ماجرا چند ماه پس از وضع این نظام بوده است. از این ماجرا متوجه می‌شویم که «اسناد و مدارک مشترک روستا» به «اسناد دفتر اداری روستا» تغییر نام پیدا کرد و وضعیت عمومی کردن اسناد دگرگون و ناپدید شد و اسناد دیگر قابلیت عمومی شدن نداشتند.

دفتر کدخدا، دفتری مربوط به روستاها بود که هم‌زمان، این دفتر با تشکیلات اداری استان و دولت هم مرتبط بود. بدین خاطر این دفتر کدخدا، اداره‌ای «وابسته» شد که دستورات مقامات عالی‌تر محلی و دولت را اجرا می‌کرد. بنابراین، اداره کردن جامعه محلی از «رسمی» به «دولتی» تبدیل شد. به عبارتی «رسمی» در «دولتی» ادغام شد. هم‌زمان اسناد «رسمی»، «دولتی» شدند. در نتیجه، نظام دسترسی دچار تغییر شد بدین صورت که اسناد «دولتی» فقط در محل اداری و آن هم در انحصار کارمند ذی‌ربط قرار داشت.

«اسناد مشترک روستا»، که «عمومی» و قابل دسترسی بود، در «انحصار» دستگاه‌های دولتی قرار گرفت. این تغییر به سادگی انجام نشد. باید عناصری گوناگون نظیر روند تحول از نظام قدرت‌های پراکنده محلی در دوره ادو به دولت متقدر متمرکز جدید، گسترش یافتن شعبات اداری نسبت به قبل، افزایش و سرعت امور اداری، رتبه‌بندی تشکیلات اداری و افزایش امور وابسته را در مجموع در نظر بگیریم.

به نظر نگارنده نمونه‌ای که در این جا معرفی شد تحولی را که از بدو شکوفایی عصر مدرن تا دوره مدرن اتفاق افتاده است، نشان می‌دهد. سوای این مورد باید از جنبه‌های مختلف روی تفکر اسناد «رسمی»، «دولتی»، طرز عمومی کردن اطلاعات، وضعیت نظام آرشیو، مراحل تشکیل آرشیو و موردی از این قبیل تحقیق کرد.

همان‌طور که در مقاله قبلی^۲ اشاره کرده‌ام «نیاز داریم که ارزش فرهنگی و تاریخی اسناد را که از بدو شکوفایی عصر مدرن تا دوره مدرن تولید و نگهداری شده است، درک کنیم. تا

۱. مثلاً، در دستورالعمل دفتر استان در سال بیست و هشتم میجی آمده است که «اسناد مربوط» فقط برای امور جاری اداری است و قابل ارائه به اشخاص غیرذی‌ربط نخواهد بود.
2. c.f. Takahashi, 1996.

وقتی که جامعه شهروندی به خوبی گسترش پیدا نکند، نگهداری و استفاده از اسناد به خوبی انجام نخواهد شد. ژاپن که در قرن نوزدهم هنوز کشوری عقب افتاده بود طی چه برنامه‌ای توانست سیاست‌های مدرنیزاسیون را اجرا کند؟ و چگونه جامعه شهروندی را تشکیل داد؟ موارد مذکور در شکل‌دهی نگهداری اسناد و تشکیلات آرشیوی مؤثر بوده است. لازم است موضوعات مذکور در آینده بررسی شوند.

فهرست منابع

- Aoki, Michio, "Kinsei no chihomonjo to kinseishi kenkyu" *Kozanion kinsesi* 10: *Kinseishi eno shotai*, Yuhikaku, 1992.
- Aoyama, Hideyuki and Ando, Masato (eds.) *Kirokushiryō no kanri to monjokan*, Hokkaidodai gaku toshokankokai, 1996.
- Eto, Akihiko, "Fukuoka-han ni okeru kirokushiho no kaikaku: Ho no chikuseki to horei niyoru shihai," *Seinanchiiki kenkyukai* (ed) *Seinanchiiki no shiteki kenkyu: Kinseihen*, Shibunkaku shuppan, 1988;
- Fukaya, Katsumi, *Edojidai*, Iwanami shoten, 2000.
- Hirakawa, Arata, *Hunso to seron: Kinsei minshu no seiji sanku*, Tokyodaigaku shuppankai, 1996.
- Hosaka Hiro'oki, "Murakata sodo to monjo no sakusei-kanri system: Musashi-koku Chichibu-gun Kaminaguri-mura o jirei toshite" *Gakushu'in daigaku shigakuka kiyo*, no. 6, 1991.
- Hosaka Hirooki, "Kaisetsu: Kirokushiryō no sakusei, denrai ron," *Zenkoku rekishi shi-shiryō hozonriyō kikan renraku-kyogikai* (ed.) *Nihon no archives ron*, Iwata shoin, 2003.
- Ibaragi-ken Ubukata-shi Tamazukuri, Obakemonjo, A 624, A625.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Kamiota, Aoyama Hideo ke monjo, no.I-25.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Kamiota, Aoyama Hideo-ke monjo, No. II-11-2-1.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Kashiwada, Miyamoto Takenori ke monjo, no.A-137.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Kuno, Motohashi Kenju ke monjo, no. Hi-5-32.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Kuno Owada, Motohashi Yoshikazu kemonjo, no.1.
- Ibaragi-ken Ushiku-shi Ushiku, Ijima Kumiko ke monjo, no. A-1-11.

Imamura Naoki, “19 seiki no soshoyasei to chiikishakai,” Imura, Hiroshi and Yoshida, Nobuyuki (ed.) *Kinsei no chiiki to chukan kenryoku*, Yamakawa shuppansha, 2011a.

Imamura, Naoki, “Kinseikoki hanryokoku no gyosei system to chiiki shakai no “seiritsu””: Kumamoto-han o jirei ni,” *Rekishigakukenyu*, no. 885, 2011b.

Inaba, Tsuguharu, “Nihon chuseikinseishi kenkyu ni okeru “chiikishakai ron” no shatei” *Nanakuma shigaku*, no. 8, 2007.

Ito, Akihiro “Kinsei koki no hanryokoku ni okeru shihonjukkan kozo to hanzaisei” *Rekishigakukenyu* no. 885, 2011.

Katsumata, Shizuo, *Sengokuho seiritushiron*, Tokyodaigaku shuppankai, 1979.

Kimura, Motoi “Tosan to so” *Iwanamikoza nihonrekishi 10 Kinsei 2*, Iwanami shoten, 1975.

Kurushima, Hiroshi, “Hyakusho to murano henshitsu,” *Iwanami koza nihontsushi: Kinsei 5*, no. 15, Iwanami shoten.

Misawa, Jun, “Ishin henkakuki ni okeru minsei to minshu,” Meiji ishin shigakukai (ed.) *Meiji ishinshi kenkyu no ima o tou*, Yushisha, 2011.

Mitsuno, Yukinori et al. (ed.) “Hoho toshiteno kinseikomono ron,” Oishi Manabu (ed.) *Kinseikomono ron: Komono system no susei to hatten*, Iwata shoin, 2008.

Mizumoto, Kunihiko, *Kinsei kyosonjichi to gyosei*, Tokyodaigaku shuppankai, 1993.

Mizumoto, Kunihiko, *Kinsei no murashakai to kokka*, Tokyodaigaku shuppankai, 1987.

Ofuji, Osamu, “Kinsei no shakai-soshikitai to kiroku; Kinsei monjo no tokusei to sono rekishiteki haikai,” Kokubungakukenyushiryokan (ed.) *Archives no kagaku*I, Kashiwa shobo, 2003.

Ofuji ,Osamu, “Kinseimonjo ron josetsu (jo)”, *Shiryokankenyu kiyō*, no. 22, 1991.

Ofuji ,Osamu, ““Shiryō to kiroku shiryōgaku,” *Kiroku to shiryō*, no. 1, 1990.

Oishi, Manabu, “Kanryo system no seibi: Ho, kanryo, komono,” Oishi,

- Manabu (ed.) *Kyohokaikaku to shakai hen'yo*. Yoshikawa kobunkan, 2003.
- Otomo, Kazuo, "Kinsei shakai ni okeru monjo no kanri to monjo ninshiki: Minokoku kamogun hachiyamura o jireini," *Shiryokan kenkyukiyo*, no. 23, 1992.
- Shinshu Fukuokashishi: Shiryohen kinsei 1, Ryoshu to hansei*, Fukuoka-shi, 2011.
- Takahashi, Minoru "Kinse ni okeru monjo no kanri to hozon," Aoyama, Hideyuki and Ando, Masato (eds.) *Kirokushiryō no kanri to monjokan*, Hokkaidodaigaku toshokankokai, 1996.
- Takahashi, Minoru "Kumamoto-han monjo kanri no tokushitsu," Kokubungaku kenkyu shiryokan archives kenkyukei (ed.) *Hansei archives no kenkyu*, Iwata shoin, 2008.
- Takahashi, Minoru, "Kinsei ni okeru monjo no kanri to hozon," Ando, Masato and Aoyama, Hideyuki (eds.) *Kiroku shiryō no kanri to monjokan*, Hokkaidodaigaku toshokankokai, 1996.
- Takahashi, Minoru, "Kumamoto-han no monjokiroku kanri system to sono tokushitsu, no.1 and no. 2," *Kokubungaku kenkyu shiryokan kiyō archives kenkyu hen*, no. 2 and 3, 2006, 2007.
- Tanaka, Kyugu (Murakami, Tadashi, ed.) *Minkan shōyō*, p. 120, Yurindo, 1996.
- Taniyama, Masamichi, *Kinsei minshuundo no tenkai*, Takashina shoten.
- The National Institute of Japanese Literature Archives Studies (ed.) *Chukinsei Archives no takokukan hikaku*, Iwata shoin, 2009.
- Tomiyoshi, Kazutoshi, "Murakata monjo kanrishi kenkyu no genjo to kadai," Kokubungakukenyushiryokan archives kenkyukei (ed.) *Hansei archives no kenkyu: Kinsei ni okeru monjokanri to hozon*, Iwata shoin, 2008.
- Tsukamoto, Manabu, "Toshi bunka tonō koryū," Tsukamoto, Manabu (ed.) *Nihon no kinse dai 8 kan: Mura noseikatsubunka*, Chuokoron sha, 1992.
- Watanabe, Ko'ichi, "Jo: Nihonkinsei shiryogakukenyū no genjo to kadai," Takagi Shunsuke and Watanabe Ko'ichi (ed.) *Nihonkinsei shiryogakukenyū: Shiryokanron enotabidachi*, Hokkaidodaigaku toshokankokai, 2000.

- Yabuta, Yutaka, *Kokuso to hyakushoikki kenkyu*, Koso shobo, 1992.
- Yabuta, Yutaka, “Kinai ni okeru bakuhansei shihai to sonraku noshotokusei” *Rekishigaku kenkyu*, Bessatsu tokushu, 1970.
- Yamamuro, Kyoko, “Oedo no tomi no saihaibun” *Nihon rekishi*, no. 763, 2011.
- Yoshimura, Toyo’o, *Hanseika no murato zaicho*, Ichinomiyacho, 2001.
- Yoshimura, Toyo’o, “Kinsei chihogyosei ni okeru hancho bukyoku no ringisei to nosonshakai” *Kokubungaku kenkyu shiryokan archives kenkyukei* (ed.) *Hansei archives no kenkyu*, Iwata shoin, 2008.
- Yoshimura, Toyo’o, “Nihon kinsei ni okeru hyoka hosho system to shakai shokaiso: 19 seiki kumamoto-han jumin hyoka hosho kiroku “chozai” no seiritsu-hensei to tokushitsu,” Yoshimura, Toyo’o, Misawa Jun and Inaba Tsuguaki (eds.) *Kumamoto-han no chiikishakai to gyosei: Kindaishakai keiseino kiten*, Shibunkaku shuppan, 2009.
- Yoshimura, Toyo’o, “Hansei kaikakuzou no saikochiku,” *Rekishihoron*, no, 707, 2010a.
- Yoshimura, Toyo’o, “Edojidaini umareta “nihonnokindai”,” *Kumamotodaigaku bungakubu kenkyusokushin chiikirenkei iinkai* (ed.) *Ekkyosuru seishin to gakusaiteki shiko*, Kumamoto shuppanbunkakaikan, 2010b.
- Yoshimura, Toyo’o, “kindaika eno gyoseiteki kiten toshiteno horeki, an’eiki: kumamoto-han o jireini,” *Bungakubu ronso* (Kumamotodaigaku bungakubu) no. 101, 2010c.

